

تاجیکستان؛ از اشتراکات فرهنگی تا فرصت‌های راهبردی برای اقتصاد گلستان

رحمان قره باش عضو هیات نمایندگان اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی گرگان

سفر هیأت تجاری استان گلستان به جمهوری تاجیکستان، برای من فراتر از یک مأموریت اقتصادی و تجاری بود؛ فرصتی بود برای مشاهده مستقیم ظرفیت‌های اقتصادی، فضای کسب‌وکار، مناسبات اجتماعی و ظرفیت‌های فرهنگی کشوری که با ایران پیوندهایی عمیق و ریشه‌دار دارد.

هیأت ۴۲ نفره استان گلستان به سرپرستی استاندار و با حضور جمعی از مسئولان، مدیران اقتصادی، نمایندگان مجلس و فعالان بخش خصوصی، در دوشنبه حضور یافت و در جریان این سفر، مجموعه‌ای از دیدارها، نشست‌های تخصصی و برنامه‌های تجاری برگزار شد. آنچه از این سفر برای من برجای ماند، تصویری روشن از ظرفیت‌های قابل توجه تاجیکستان و در عین حال ضرورت نگاه حرفه‌ای، بلندمدت و برنامه‌محور به این بازار است.

تاجیکستان؛ بازاری فراتر از یک مقصد صادراتی

یکی از مهم‌ترین برداشتهای من از این سفر، وجود فاصله میان ظرفیت‌های بالقوه تاجیکستان و میزان بهره‌برداری فعلی از آنهاست.

تاجیکستان در حوزه‌های کشاورزی، صنایع غذایی، معدن، انرژی، ساختمان، خدمات فنی و مهندسی، گردشگری و خدمات درمانی ظرفیت‌های قابل توجهی دارد. بخشی از این ظرفیت‌ها هنوز به صورت کامل فعال نشده و همین موضوع، فرصت‌هایی برای حضور سرمایه‌گذاران و فعالان اقتصادی ایرانی ایجاد می‌کند.

از نگاه من، نباید تاجیکستان را صرفاً یک بازار محدود برای فروش کالا دانست. این کشور می‌تواند در صورت طراحی یک راهبرد مناسب، به بستری برای صادرات، سرمایه‌گذاری مشترک، انتقال فناوری و ایجاد شرکت‌های مشترک تبدیل شود و حتی به عنوان یکی از دروازه‌های ارتباط اقتصادی ایران با آسیای مرکزی مورد توجه قرار گیرد.

البته ورود موفق به این بازار، نیازمند مطالعه دقیق، شناخت قوانین و مقررات، ارزیابی ریسک‌های تجاری و انتخاب شرکای معتبر محلی است.

زبان فارسی؛ سرمایه‌ای که باید به مزیت اقتصادی تبدیل شود

یکی از مهم‌ترین مزیت‌های تاجیکستان برای ایران، زبان فارسی و پیوندهای فرهنگی عمیق میان دو ملت است.

در جریان سفر، این اشتراکات را نه صرفاً در مناسبات رسمی، بلکه در ارتباطات روزمره و تعامل مردم نیز به‌وضوح مشاهده کردم. نزدیکی فرهنگی و زبانی، هزینه ارتباط و مذاکره را کاهش می‌دهد و می‌تواند زمینه‌ساز شکل‌گیری اعتماد اولیه میان فعالان اقتصادی دو کشور باشد.

این ظرفیت می‌تواند در حوزه‌های مختلفی از جمله تجارت، بازاریابی، آموزش نیروی انسانی، انتقال دانش فنی، گردشگری، خدمات پزشکی، همکاری‌های دانشگاهی و فرهنگی و ایجاد شرکت‌های مشترک مورد استفاده قرار گیرد.

به اعتقاد من، یکی از مهم‌ترین مأموریت‌های بخش خصوصی این است که سرمایه فرهنگی و زبانی میان ایران و تاجیکستان را به سرمایه اقتصادی تبدیل کند.

سرمایه اجتماعی؛ یک مزیت مهم در روابط اقتصادی

از دیگر مشاهدات قابل توجه من در این سفر، برخورد گرم، صمیمانه و محترمانه مردم تاجیکستان با ایرانیان بود.

علاقه و احترام نسبت به ایران در بسیاری از تعاملات قابل مشاهده بود و این مسئله از منظر اقتصادی نیز اهمیت دارد؛ زیرا توسعه تجارت و سرمایه‌گذاری صرفاً به زیرساخت و قوانین وابسته نیست و اعتماد و ارتباط انسانی نیز نقش تعیین‌کننده‌ای دارد.

به نظر من، این سرمایه اجتماعی می‌تواند پشتوانه‌ای برای توسعه گردشگری، روابط تجاری، سرمایه‌گذاری و تعاملات میان بخش‌های خصوصی دو کشور باشد.

دوشنبه؛ شهری در مسیر توسعه

در زمان حضور هیأت گلستان در دوشنبه، شهر برای برگزاری جشن سی‌وپنجمین سال استقلال جمهوری تاجیکستان آماده می‌شد.

گسترده‌ی برنامه‌های شهری و فضا سازی انجام‌شده برای این مناسبت، نشان‌دهنده اهمیت آن در فضای اجتماعی و سیاسی تاجیکستان بود.

از منظر اقتصادی، چنین رویدادهایی نیز می‌تواند ظرفیت‌هایی در حوزه گردشگری، خدمات، نمایشگاه‌ها و تجارت ایجاد کند و فرصت مناسبی برای معرفی توانمندی‌های اقتصادی کشور میزبان و فعالان اقتصادی خارجی باشد.

ثبات و پیش‌بینی‌پذیری؛ ضرورت اصلی برای سرمایه‌گذاری

در کنار ظرفیت‌های اقتصادی، شناخت فضای سیاسی و اجتماعی هر بازار برای تصمیم‌گیری فعالان اقتصادی ضروری است.

در گفت‌وگوهای میدانی، دیدگاه‌های مختلفی درباره وضعیت سیاسی و اجتماعی تاجیکستان مطرح شد؛ از جمله دیدگاه‌های مثبت نسبت به ثبات سیاسی و در مقابل، برخی نقدهای غیررسمی درباره تمرکز قدرت در ساختار سیاسی کشور.

طبیعی است که این مشاهدات محدود نمی‌تواند مبنای قضاوت درباره دیدگاه کل جامعه تاجیکستان باشد.

از منظر من فعال اقتصادی، مسئله اصلی فراتر از این مباحث، ثبات، امنیت اقتصادی، شفافیت مقررات و پیش‌بینی‌پذیری محیط کسب‌وکار است. سرمایه‌گذار برای تصمیم‌گیری بلندمدت نیازمند محیطی است که قواعد آن روشن و قابل پیش‌بینی باشد.

ضرورت شناخت دقیق مقررات ارزی و گمرکی

یکی از نکات قابل توجهی که شخصاً در این سفر مشاهده کردم، حساسیت گمرک تاجیکستان نسبت به میزان ارز همراه مسافران هنگام خروج از کشور بود.

این موضوع برای تجار و فعالان اقتصادی که رفت و آمد مستمر به تاجیکستان دارند، اهمیت ویژه‌ای دارد. به همین دلیل پیشنهاد می‌کنم پیش از اعزام هیأت‌های تجاری آینده، راهنمای جامعی درباره مقررات ارزی، گمرکی و بانکی تاجیکستان تهیه و در اختیار اعضای هیأت‌ها قرار گیرد.

آگاهی از میزان ارز قابل حمل، نحوه اظهار ارز، الزامات مربوط به منشأ وجوه، مقررات گمرکی و شیوه انتقال وجوه تجاری، می‌تواند از بروز مشکلات احتمالی جلوگیری کند.

کدام حوزه‌ها برای همکاری گلستان و تاجیکستان اولویت دارند؟

بر اساس مشاهدات و گفت‌وگوهای انجام‌شده در این سفر، چند حوزه را برای همکاری اقتصادی میان گلستان و تاجیکستان دارای اولویت می‌دانم.

کشاورزی و صنایع غذایی، با توجه به توان تولیدی گلستان، می‌تواند یکی از محورهای اصلی همکاری باشد. فرآوری محصولات، بسته‌بندی، سردخانه، صنایع تبدیلی، انتقال فناوری و توسعه زنجیره ارزش، از جمله زمینه‌هایی است که می‌توان روی آنها تمرکز کرد.

در حوزه ساختمان و خدمات فنی و مهندسی نیز شرکت‌های ایرانی ظرفیت مناسبی برای حضور در پروژه‌های عمرانی و زیرساختی تاجیکستان دارند.

معدن و صنایع معدنی، انرژی، دارو و تجهیزات پزشکی و گردشگری و گردشگری سلامت نیز از دیگر حوزه‌هایی هستند که می‌توانند در قالب صادرات، سرمایه‌گذاری مشترک یا انتقال فناوری دنبال شوند.

پیشنهاد تشکیل کارگروه ویژه گلستان و تاجیکستان

به اعتقاد من، اکنون مهم‌ترین مسئله، حفظ دستاوردهای این سفر و تبدیل ارتباطات ایجادشده به برنامه عملیاتی است.

پیشنهاد می‌کنم کارگروه ویژه توسعه روابط اقتصادی گلستان و تاجیکستان با حضور استانداری، اتاق بازرگانی، دستگاه‌های اقتصادی و نمایندگان بخش خصوصی تشکیل شود.

این کارگروه می‌تواند مأموریت‌هایی همچون شناسایی فرصت‌های سرمایه‌گذاری، بررسی کالاهای دارای مزیت صادراتی، شناسایی شرکای تجاری معتبر، پیگیری مشکلات بانکی، گمرکی و حمل‌ونقل و ایجاد ارتباط مستمر با تشکلهای اقتصادی تاجیکستان را بر عهده بگیرد.

همچنین ایجاد یک دفتر تجاری گلستان در دوشنبه می‌تواند به عنوان یکی از اقدامات عملی برای حضور مستمر بخش خصوصی استان در این بازار مورد بررسی قرار گیرد.

اینچه‌برون؛ حلقه اتصال گلستان به آسیای مرکزی

اگر بخواهیم نگاه راهبردی‌تری داشته باشیم، نمی‌توان از ظرفیت مرز اینچه‌برون غافل شد.

گلستان از موقعیت ویژه‌ای برای ارتباط با کشورهای آسیای مرکزی برخوردار است و توسعه زیرساخت‌های ریلی، جاده‌ای و لجستیکی اینچه‌برون می‌تواند نقش استان را در تجارت منطقه‌ای تقویت کند.

از نگاه من، تاجیکستان نباید صرفاً مقصد نهایی صادرات گلستان باشد. هدف باید شکل‌گیری یک شبکه تجاری منطقه‌ای باشد که گلستان را از مسیر ترکمنستان و سایر کشورهای آسیای مرکزی به بازارهای منطقه متصل کند.

در چنین شرایطی، اینچه‌برون می‌تواند از یک ظرفیت مرزی به یک مزیت واقعی لجستیکی و تجاری برای استان تبدیل شود.

تجربه دکتر علی سلامت؛ سرمایه‌ای برای نسل جدید سرمایه‌گذاران

در پایان، یکی از پیشنهادها مشخص من استفاده از تجربه ارزشمند دکتر علی سلامت، از فعالان اقتصادی اهل استان گلستان است که حدود ۱۸ سال پیش با احداث بیمارستان در شهر دوشنبه وارد عرصه سرمایه‌گذاری در تاجیکستان شده‌اند.

این تجربه برای ما اهمیت زیادی دارد؛ زیرا برخلاف مطالعات صرفاً نظری، یک تجربه واقعی و میدانی از سرمایه‌گذاری در تاجیکستان است.

به اعتقاد من، باید از تجربیات ایشان و سایر فعالان ایرانی که سابقه فعالیت اقتصادی در تاجیکستان دارند، برای شناخت بهتر فضای کسب‌وکار، فرآیند سرمایه‌گذاری، تعامل با نهادهای محلی، چالش‌های اجرایی و فرصت‌های موجود استفاده کرد.

این تجربیات می‌تواند به سرمایه‌گذاران جدید گلستان کمک کند تا با شناخت بیشتر و ریسک کمتر وارد بازار تاجیکستان شوند.

سفر نباید پایان کار باشد

از نگاه من، مهم‌ترین نتیجه این سفر آن است که سفر تجاری باید آغاز یک مسیر باشد، نه پایان آن.

اگر ارتباطات ایجادشده پس از بازگشت هیأت ادامه پیدا نکند، بخش مهمی از ظرفیت این سفر از دست خواهد رفت. بنابراین لازم است برای یک دوره حداقل یک‌ساله، برنامه‌ای مشخص برای پیگیری تفاهم‌نامه‌ها، قراردادهای تجاری، پروژه‌های سرمایه‌گذاری، ارتباطات بین تشکلهای اقتصادی و رفع موانع پیش روی فعالان اقتصادی تدوین شود.

هدف نهایی باید این باشد که خروجی سفر در قالب قرارداد، سرمایه‌گذاری مشترک، ایجاد شرکت مشترک، انتقال فناوری و حضور پایدار بخش خصوصی گلستان در تاجیکستان قابل اندازه‌گیری باشد.

جمع‌بندی

من تاجیکستان را کشوری می‌دانم که مجموعه‌ای از مزیت‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی را در کنار یکدیگر دارد. زبان و فرهنگ مشترک، ارتباط نزدیک مردم دو کشور، ظرفیت‌های اقتصادی فعال‌نشده و موقعیت تاجیکستان در آسیای مرکزی، مجموعه‌ای از فرصت‌ها را پیش روی بخش خصوصی ایران قرار داده است.

برای استان گلستان، این فرصت به دلیل برخورداری از ظرفیت‌های کشاورزی و صنایع غذایی، توانمندی بخش خصوصی و موقعیت راهبردی اینچ‌برون، اهمیت دوچندان دارد.

اما بهره‌گیری از این فرصت نیازمند تغییر رویکرد است؛ باید از سفرهای مقطعی به روابط مستمر، از مذاکره به قرارداد و از صادرات صرف به سرمایه‌گذاری و همکاری اقتصادی بلندمدت حرکت کنیم.

به باور من، اگر این مسیر با برنامه‌ریزی دقیق، شناخت بازار، استفاده از تجربه سرمایه‌گذاران پیشین و پیگیری مستمر دنبال شود، تاجیکستان می‌تواند به یکی از مقاصد مهم فعالیت بخش خصوصی گلستان و سکویی برای توسعه حضور اقتصادی استان در آسیای مرکزی تبدیل شود.